

Скалацька О. В.,

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри журналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИСВІТЛЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ФОРМАТІ СТОРИТЕЛІНГУ: СТРУКТУРНО-АРХІТЕКТОНІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті висвітлюються міграційні процеси у форматі міжнародного сторітелінгу у структурно-архітектонічному аспекті. З'ясовано, що сторітелінг як технологія комунікації передбачає усталену структуру розповіді. Виділено два типи засобів, які формують структуру оповіді: традиційні та мультимедійні. Встановлено, що сторітелінг, опублікований на сайті BBC про виставку, яка сфокусувала в собі історію азійських біженців із Уганди за наповненням, – великий за обсягом текст, який варто задля полегшеного сприймання читачем, структурувати за частинами, елементами, мінітемами. Кожна з цих частин несе відповідне смислове навантаження і виступає завершеним сегментом. У результаті текст постає як змістовно-завершена архітектонічна система, що підпорядкована ідеї, а всі елементи архітектоніки поєднані так, щоб твір зчитувався як єдиний загодожений текст. Простежено, що в журналістському матеріалі «Історії біженців, які втекли від нацистського антисемітизму та переслідувань у 20-му столітті розкрито на інтерактивній мапі» структурно-архітектонічна модель сторітелінгу базується на розповідях очевидців. Узагальнюється, що реалістичність оповіді досягається завдяки реальним прикладам із життя героїв, живим промовистим діалогам. Для залучення уваги аудиторії використовуються виразні заголовки. Автори журналістських матеріалів ефективно комбінують текст, зображення, відео та аудіо, створюючи комплексні наративи, які краще відповідають потребам сучасної аудиторії. Такий сторітелінг виконує декілька важливих функцій: сприяє розумінню та висвітленню актуальних міжнародних подій та тем; допомагає розкривати складні міжнародні конфлікти, глобальні виклики та політичні процеси, роблячи їх зрозумілими для аудиторії; залучає до уваги глядачів та читачів (завдяки інтерактивній мапі, наприклад); допомагає створювати спільні наративи, які об'єднують різні культури та країни навколо тотожних цінностей та ідей.

Ключові слова: сторітелінг, міграційні проблеми, структурно-архітектонічна своєрідність, оповідна манера, сюжет, композиція, образна система.

Постановка проблеми. Міграційні процеси не раз ставали предметом обговорення політологів, соціологів, політиків та представників засобів масової інформації. У зв'язку з повномасштабним вторгненням дискурсивні практики щодо цього питання поживалися. Дослідники порушували проблеми соціального характеру міграції, добровільної та вимушеної депортації, вивчали кризові моменти у міграційній політиці Європи. Про це свідчать праці А. Гайдуцького, Ю. Гуменюка, В. Іващенко, К. Кравчука, Е. Лібанова, О. Малиновської. Досить слушно зазначила дослідниця С. Тищенко та І. Тищенко: «Соціологи з'ясовують роль міграції в процесах соціальної мобільності, її вплив на зміну соціального статусу індивіда і групи. Економісти розглядають роль міграційних переміщень у формуванні трудових ресурсів суспільства, оцінюють їх вплив на інфраструктуру і темпи суспільного розвитку. Культурологи фокусують увагу на проблемі між-

культурного діалогу і труднощах формування етнокультурної ідентичності в контексті глобалізованого соціокультурного простору» [5, с. 103].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проте глобалізаційні процеси у світі та наслідки міжнародної міграції спонукали сучасних науковців урегульовувати «європейську міграційну кризу та проблеми біженців комплексно. Міграційна політика як провідних європейських держав, так і нових країн-членів ЄС має враховувати всі можливі суспільно-політичні, національні, культурні, релігійні та етнічні цінності» [1, с. 139].

У царині соціальних комунікацій сучасні тенденції розвитку міграційних процесів не були предметом усебічного аналізу. На нашу думку, найбільш ефективні розробки висвітлення питань міграції представлені у посібнику для журналістів, підготовленому Міжнародним центром із розвитку міграційної політики (Відень, Австрія) [3]. Проте оповідна стратегія сторітелінгу про мігра

ційні процеси, його комунікативні властивості в композиційному аспекті в сучасній журналістиці не були предметом окремого дослідження.

Метою нашої статті є висвітлення міграційних процесів у форматі сторітелінгу у структурно-архітектонічному аспекті.

Виклад основного матеріалу. Сторітелінг як технологія комунікації передбачає усталену структуру розповіді. Виділяємо два типи засобів, які формують структуру оповіді: традиційні та мультимедійні.

Традиційні засоби поєднують наступні елементи: виразний заголовок, який «зупиняє» читача; підзаголовок; інтригуючий початок; членування тексту на маленькі мікротексти; присутність головного героя, який контрастно намагається визначитися між полярними категоріями; раптова подія, яка кардинально порушує задум героя; кульмінація, котра «оновлює», змінює персонажа. На наш погляд, вони близькі до літературних та публіцистичних.

Експерт із новітніх технологій шведського Медіаінституту Fojo M. Вікман виділяє такі особливості при створенні мультимедійного сторітелінгу: «Перший абзац у тексті дуже важливий. У ньому треба пояснити, про що текст та чому його варто читати. – Одна думка – один абзац. Не варто робити великих абзаців, інакше читачі відразу підуть. – Потрібно робити посилання на інші історії. 40% відвідувачів будь-якого видання не бачить головної сторінки, заходячи з соціальних мереж – і цей відсоток зростає. – Головне у відео – заголовок. Якщо заголовок поганий, ніхто не буде дивитися відео. Відеоісторія повинна бути зрозумілою без звуку [2].

Сторітелінг за наповненням – все-таки великий за обсягом текст, який варто задля полегшеного сприймання читачем, структурувати за частинами, елементами, мінітемами. Кожна з цих частин несе відповідне смислове навантаження і виступає завершеним сегментом. У результаті текст постає як змістовно-завершена архітектонічна система.

Мультимедійні засоби «осучаснюють» розповідь. Застосовуються мультимедійні інтерактивні технології, беруться до уваги кількість переглядів публікацій, інформація подається дозовано [6, с. 245]. Читачу важливо віртуально «поспілкуватися» з іншими реципієнтами, котрих зацікавила історія, а коментарі та кількість переглядів – соціокомунікативні коди, через які відбувається своєрідний віртуальний полілог – процес обміну інформацією.

Структурованість історій дозволяє розповіді бути більш логічною, послідовною, цілісною, сприяє зв'язності тексту. У працях Р. Йенсен,

Н. Дуарте, Дж. Кемпбел, у царині теоретичних надбань українського журналістського дискурсу окреслена думка про те, що структура сторітелінгу – його основа, фундамент, схожий до художніх творів, де, як правило, функціонує зав'язка, кульмінація та розв'язка. На наш погляд, це не зовсім точне твердження, тому що літературно-художній твір як цілісне естетичне творіння часто не має на меті вплинути на реципієнта, – здебільшого це спосіб вираження ідеї або особи митця. Завдання ж сторітелінгу – змотивувати читача або глядача до певних дій. Тому недоречним в його структурі є експозиція (опис місцевості, розповідь про батьків героя, етнографічні замальовки тощо), розвиток дії та її спад. Цієї думки дотримується І. Л. Побідаш, наголошуючи на тому, що «У сторітелінгу структура – скелет історії, вона представлена найбільш вагомими елементами, які зорганізовані між собою стосовно певної мети. Найчастіше в сторітелінгу застосовується класична тричастинна структура, в якій є зав'язка (містить інформацію про місце подій, час, героїв), розвиток подій (перепони, злети й падіння, події тощо) та розв'язка (з кульмінацією та вирішенням проблеми). Зайвою для сторітелінгу буде експозиція (інформація цього класичного для художньої літератури структурного елемента має розпізнаватися в самому тлі історії)» [4, с. 147–148].

Розглянемо матеріал, опублікований на сайті BBC про виставку, яка сфокусувала в собі історію азійських біженців із Уганди [8]. Так, у зав'язці йдеться про те, як в 1972 році RAF Greenham Common став центром переселення для тих угандійців, кому президент Іді Амін наказав покинути Уганду після захоплення влади. Даний сторітелінг вже на початку насичений цифрами та достовірними фактами. Наприклад, подається інформація про 1600 біженців, котрі протягом року проживали в бараках на цьому місці. Розповідається, як велика кількість азійців оселилася в Уганді, коли вона ще перебувала під британським правлінням. Багато з 27 000 змушених покинути країну мали британські паспорти та прибули до аеропорту Хітроу в Лондоні як біженці.

Важливо зауважити, що структура цього сторітелінгу, як і структура будь-якого твору, підпорядкована ідеї, тому надзвичайно важливо поєднати всі елементи архітектоніки так, щоб твір зчитувався як єдиний злагоджений текст. В іншому ж випадку – спостерігається спрощеність та неповноцінність архітектонічної поетики, що зумовлює порушення причинно-наслідкових зв'язків.

Очевидно, що структурно-архітектонічна своєрідність аналізованого журналістського матеріалу

полягає в активізації кульмінації та подієвості як частини сюжету. Цьому сприяє образна система. Так, Прагна Хей, одна з організаторів виставки, прибула до RAF Greenham Common, коли їй було п'ять років. Вона сказала, що чітко пам'ятає, як Амін видав свій указ, у якому наказав постраждалим, що у них є 90 днів, щоб виїхати – вони можуть взяти лише одну валізу та 50 фунтів стерлінгів. За її словами, бараки були розділені між окремими сім'ями і «стали невеликим приватним місцем». «Ви б не заходили в територію іншої людини без дозволу, тому що це стало її місцем», – наголосила Прагна Хей [8].

Історії різних жінок становлять основний структурний «каркас» цього сторітелінгу. Так, наступна героїня, Бхарті Дхір, яку усиновила азійська сім'я, розповіла, що коли її мати намагалася відвезти її до Кампалі, щоб встигнути на літак з країни, солдати намагалися розлучити їх під погрозою зброї. Вона пригадала їх слова про те, що «вона одна з нас, вона не одна з вас». «Я явно не виглядала азійською, і моя мати дуже сміливо і з великою мужністю відмовилася», – сказала вона» [8]. Комунікативний процес у структурі цього сторітелінгу дозволяє нам виокремити діалогічність як одну із важливих структурно-архітектонічних ознак тексту.

Наступна героїня, Саллі Бріч, допомагала біженцям з 12 років, оскільки її сім'я жила в сусідньому Ньюбері та була пов'язана з Британським Червоним Хрестом. Жінка розповіла, що пам'ятає, як приходили люди, «яких було побито [ї] дівчата, які зазнали насильства». «Це було досить жахливо», – пригадувала вона. «У 12 років, чесно кажучи, я знала, що вони були поранені, але я не мала особливого уявлення про те, що з ними сталося [8].

Без кульмінації не існує історії. Проте в сторітелінгу про азійських біженців із Уганди чітко вираженої кульмінації не спостерігаємо. На перший план виступають динамізм оповіді постраждалих людей, діалогічність та подієвість, і від цієї сюжетної «рухливості» залежить успіх сторітелінгу. Історія тут динамічна. Тому вона легко прочитується, розвиває уяву в читача, сприяє засвоєнню.

Сюжет об'єднує усі структурні елементи історії: «Сюжет є низкою пов'язаних однією ідеєю/темою/змістом/сміслом епізодів, що вибудовані послідовно та невід'ємно, в яких взаємодіють герої. Сюжетної лінії необхідно дотримуватися, зберігаючи логіку розвитку подій та єдність стилю. ... Для історії важливо, аби сюжет розвивався в постійній реальності, у лінійному часі, мав закритий фінал, характеризувався причинністю,

зовнішнім конфліктом і мав одного активного головного героя» [4, с. 148].

Як зазначає О. І. Харитоненко, «...розповідь поступово осмислюється на теоретичному рівні. Типи, які вже описані, це текстові, мультимедійні, цифрові, трансмедійні, оповідання та живі дії» [6, с. 245]. Їх використання передбачає виконання поставлених цілей. Різноманітні методи досягнення. По-перше, для залучення уваги аудиторії та формування цікавої теми, яка запам'ятовується, потрібно використовувати виразні заголовки та інтригуючу зав'язку. По-друге, щоб переконати аудиторію, необхідно створити історії з ефективним комунікаційним результатом від прийнятих рішень. По-третє, щоб передати знання та навчати реципієнтів новим навичкам чи ідеям, потрібні реальні приклади та історії, живі промовисті діалоги.

У наступному журналістському матеріалі «Історії біженців, які втекли від нацистського антисемітизму та переслідувань у 20-му столітті розкрито на інтерактивній мапі» використовуються папери, що засвідчують особу, щоденники та інші документи, які допоможуть читачеві візуально простежити маршрути, котрими люди тікали під час пересування Європою. Його створила лондонська Wiener Holocaust Library. Активіст біженців лорд Альф Дабс підтвердив, що карта допоможе людям «відновити зв'язок зі своїм розрізненим минулим» [7].

Як і в попередньому матеріалі, структурно-архітектонічна модель сторітелінгу базується на розповідях очевидців. Так, Генні Якобі переїхала до Берліна в 1928 році разом зі своїми батьками, Людвігом і Доротеєю та молодшим братом Гансом-Берндом, коли їй було 12 років. У 1936 році дівчина емігрувала до Чехословаччини, де працювала у групі опору. Потім – втекла до Польщі в 1939 році та за допомогою британського посольства – до Англії. Її батьки та брат залишилися в Берліні, звідки їх депортували до Освенцима в березні 1943 року та вбили [7].

Наступна героїня, Поліна Маркштайн (уроджена Оконські), народилася в Польщі в 1915 році. У 1930-х роках переїхала до Берліна, де працювала офісним клерком, і вийшла заміж за Герберта Маркштейна. У 1939 році вони емігрували до Шанхаю, рятуючись від нацистських переслідувань. Однак під час японської окупації міста в 1943 році біженці були витіснені на територію площею в одну милю під назвою район Хонгкеу.

Ще один герой оповіді – доктор Альфред Вінер, який заснував Вінерську бібліотеку Голокосту, втік з нацистської Європи в 1939 році. Однак його дружина, доктор Маргарете Вінер, і доньки Рут, Єва

і Мір'ям опинилися в пастці у Нідерландах після початку Другої світової війни. Спочатку групу відправили до транзитного табору Вестерборк, а потім депортували до концентраційного табору Берген-Бельзен у 1944 році. У січні 1945 року Маргарете та її дочок було обрано для участі в схемі обміну полоненими. Маргарет померла 25 січня 1945 року в Швейцарії, незабаром після того, як звільнилася. Рут, Єва та Мірджам сіли на корабель Червоного Хреста, що прямував до Нью-Йорка, де вони зустрілися зі своїм батьком [7].

Висновки. Реалістичність оповіді у проаналізованих нами історіях досягається завдяки реальним прикладам із життя героїв, живим промовистим діалогам. Для залучення уваги аудито-

рії використовуються виразні заголовки. Автори журналістських матеріалів ефективно комбінують текст, зображення, відео та аудіо, створюючи комплексні наративи, які краще відповідають потребам сучасної аудиторії. Висвітлення міграційних процесів у форматі сторітелінгу виконує декілька важливих функцій: сприяє розумінню та висвітленню актуальних міжнародних подій та тем; допомагає розкривати складні міжнародні конфлікти, глобальні виклики та політичні процеси, роблячи їх зрозумілими для аудиторії; залучає до уваги глядачів та читачів (завдяки інтерактивній мапі, наприклад); допомагає створювати спільні наративи, які об'єднують різні культури та країни навколо тотожних цінностей та ідей.

Список літератури:

1. Андрейко В. Розвиток міграційних процесів в Європі та Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*. 2019. № 2 (41). С. 134–142.
2. Вікман М. Сторітелінг – це як складання конструктора. URL: <https://ms.detector.media/how-to/post/13514/2015-06-17-mats-vikman-storiteling-tse-yak-skladannya-konstruktora/> (дата звернення: 01.01.2023).
3. Висвітлення питань міграції. Посібник для журналістів. Міжнародний центр із розвитку міграційної політики. URL: https://www.icmpd.org/file/download/54467/file/UA_Momenta%2520Handbook.pdf (дата звернення: 01.01.2023).
4. Побідаш І.Л. Сторітелінг: ознаки «гарної» історії. *Обрії друкарства*. 2019. 1(7). С. 144–150.
5. Тищенко С., Тищенко І. Міграційні процеси у сучасному світі: правові, економічні та соціокультурні аспекти. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 103–108.
6. Харитоненко О.. Сторітелінг як жанр, наратив і засіб архітекtonіки в журналістиці: зміст, різновиди, сучасні інтерпретації. *Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку : матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 жовтня 2018 р.)* [наук. ред. В. М. Каленич]. Вінниця, 2018. 352 с. С. 243–250.
7. BBC. Stories of refugees who fled Nazis revealed in online map. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-59518842> (дата звернення: 01.01.2023).
8. BBC. Greenham Common exhibition tells Ugandan Asian refugees' stories. URL: https://www.bbc.co.uk/search?q=migrant+refugee+stories&d=SEARCH_PS&seqId=f971fb50-dece-11ee-935d-0d60815ad5d7&page=3 (дата звернення: 01.01.2023).

Skalatska O., EXPLANATION OF MIGRATION PROCESSES IN THE FORMAT OF STORYTELLING: STRUCTURAL AND ARCHITECTURAL ASPECT

The article highlights migration processes in the format of international storytelling in the structural and architectural aspect. It was found that storytelling as a communication technology implies a fixed structure of the story. Two types of means that form the structure of the narrative are distinguished: traditional and multimedia. It has been established that the storytelling published on the BBC website about the exhibition, which focused on the story of Asian refugees from Uganda, is a large text that should be structured into parts, elements, and mini-themes for easier understanding by the reader. Each of these parts carries a corresponding semantic load and acts as a complete segment. As a result, the text appears as a content-complete architectural system subordinated to the idea, and all elements of architecture are combined so that the work is read as a single coherent text. It was observed that in the journalistic material "Stories of refugees who escaped from Nazi anti-Semitism and persecution in the 20th century are revealed on an interactive map", the structural-architectural model of storytelling is based on the stories of eyewitnesses. It is summarized that the realism of the story is achieved thanks to real examples from the lives of the heroes, lively spoken dialogues. Expressive headlines are used to attract the attention of the audience. Journalists effectively combine text, images, video, and audio to create comprehensive narratives that better meet the needs of today's audiences. Such storytelling performs several important functions: it contributes to the understanding and coverage of current international events and topics; helps reveal complex international conflicts, global challenges and political processes, making them understandable for the audience; attracts the attention of viewers and readers (thanks to the interactive map, for example); helps create shared narratives that unite different cultures and countries around shared values and ideas.

Key words: storytelling, migration problems, structural and architectural originality, narrative manner, plot, composition, figurative system.